

Mirela-Ioana
BORCHIN-DORCESCU
(Universitatea de Vest
din Timișoara)

Drumul spre Tenerife – o călătorie dinspre simbol spre referent

Abstract: (*A Voyage to Tenerife – travelling from symbol to reference*) In Eugen Dorcescu's poetry, *the road* and *the way* are two symbols which have in common, at least, their strong spiritual aim: Tenerife, Nirvana respectively. In the existential project delivered by his literary works, Tenerife, the main artistic symbol in "The Voyage to Tenerife" (2009), refers to the last stage of the self's way to "Nirvana" (2014). This is one of the clearest semantic differences between the terms *road* and *way*: while the road implies the possibility of travelling to a concrete terrestrial destination, the way is categorically spiritual and abstract. Unlike Macedonski's emir, Dorcescu's lyrical ego reaches Tenerife, takes into account its real reference and becomes his authorized interpret. Before travelling to Tenerife, the poet imagines the road to Tenerife as an archetype, approaching it through a lot of symbolic concepts, such as: the inner road, the road assimilated by conscience, the road as a happy dream, as the idea of voyage itself, as an *axis mundi*, as the metaphysical way, as a divine revelation etc. He insists on suggesting the spiritual values of the road and on comparing it to the superior way – having in view their very similar deep structures of significance. Reaching the terrestrial destination of the voyage is salutary and relevant for the poetic traveller ("Tenerife/ God's fist/ holding together/ keeping together/ the inferno and/ the paradise"). There is no way for a way back from Tenerife ("there is no way/ back/ from Tenerife").

Keywords: Voyage, symbol, road, way, hiperonime

Rezumat: *Drumul și calea* sunt în poezia lui Eugen Dorcescu simboluri sensibil diferențiate, care au însă aceeași țintă spirituală: Tenerife, respectiv Nirvana. În proiectul existențial pe care îl reflectă opera, Tenerife, simbolul criptat artistic în „Drumul spre Tenerife” (2009), marchează ultima etapă în calea spre „Nirvana”, titlu al unui volum apărut în 2014. Aceasta este una dintre diferențele semantice notabile: *drumul* admite și o călătorie concretă, spre o destinație terestră, pe când *calea* este categoric spirituală, pretându-se doar la proiecții abstracte. Spre deosebire de emirul lui Macedonski, eul liric dorcescian parcurge până la capăt drumul spre Tenerife, ia act de referentul său real și devine interpretul autorizat al acestuia. Înainte de a realiza „drumul spre Tenerife”, el îl imaginează ca arhetip, atribuindu-i statutul semantic de hiperonim pentru numeroase tipuri de drumuri simbolice: drumul în interiorul propriei ființe, drumul asimilat de conștiință, drumul ca vis fericit, drumul ca întruchipare a ideii de voiaj, drumul ca ax al lumii, drumul metafizic, drumul ca revelație divină etc., insistând asupra valențelor sale spirituale și raportându-l frecvent – la nivelul structurilor adânci – la superioara *cale*, nu doar tangentă, ci și interferentă. Atingerea țintei terestre este salutară prin forța ei revelatorie („Tenerife/ pumnul lui Dumnezeu/ strângând laolaltă/ ținând împreună/ infernul și/ paradisul”). Ea anulează drumul și, implicit, returul („nu există drum/ de întoarcere/ din Tenerife”).

Cuvinte-cheie: călătorie, simbol, drum, cale, hiperonim

Motto:
 „j'ai trouvé enfin
 vers le terme de mes jours
 j'ai trouvé le lieu où
 je pourrais vivre
 où je voudrais mourir”
 (Eugen Dorcescu, *Drumul spre Tenerife*).

1. Introducere

Drumul spre Tenerife, titlu-simbol al unui volum de versuri publicat de Eugen Dorcescu în 2009, are o referință spirituală, finalitatea sa metafizică fiind sugerată de numeroase repere ale transcendenței ocurente în lirica dorcesciană: „cale spre abis” (*Epistolă I*), „drumul către El” (*În tăcere*) etc. Semnificația simbolului depășește cu mult sensul propriu al expresiei „drumul spre Tenerife”, referitor la o realitate empirică: parcurgerea drumului de la Timișoara la Tenerife. Semioza ne îndreaptă spre paradigma unui drum spiritual, care absoarbe toate traseele premergătoare și, paradoxal, toate traseele succesive „drumului spre Tenerife”, legitimate de experiența (meta)fizică a unei călătorii, mereu în plină desfășurare, grație unui sine mobil și avid de cunoaștere, cum intuim a fi cel ce configurează existența eului liric.

Din punctul de vedere al structurii semiotice, drumul se prezintă ca o paradigmă semantică deschisă, de tip cumulativ, finalmente, nelimitată: „drumul include / în uriașa-i structură / mulțimea tuturor / drumurilor reale / mulțimea tuturor drumurilor/ posibile / ba chiar / mulțimea fără număr a / tuturor drumurilor / imposibile / drumul spre tenerife¹ / generează alte și alte / drumuri / asimilează devoră / alte și alte drumuri / ceva / orice / spre a exista / trebuie să genereze / spontan / o structură și-o funcție / structura drumului / din el însuși ivită / e tot una cu funcția / lui / iar funcția lui e / să mă poarte în / amiază nesfârșită/îneacă-n lumină / să mă poarte spre / marea oglindă / spre ocean / lacrima azurie a soarelui / unde/chipul meu neschimbat / chipul meu întru totul / schimbat / se descompune limpid și / aseptice / dezvelind armătura nevăzută/a duhului” (p. 21).

Toate aceste acumulări, structurate de arhisemul unei călătorii conceptuale², îndreptățesc ipoteza utilizării expresiei „drumul spre Tenerife” pentru a denumi o mobilitate profundă, răspunzătoare de prefacerea lăuntrică, în sensul filosofic, al dinamicii, dar și în sensul superior al (re)cunoașterii evoluției metafizice a eului creator (în „armătura nevăzută / a duhului”): „Numai un studiu direct al schimbării poate să ne lămurească cu privire la principiile evoluției ființelor concrete, a ființelor vii; numai el ne poate învăța esența calității. A explica schimbarea prin mișcare, calitatea prin vibrații, înseamnă a lua partea drept tot, efectul drept cauză. Dacă metafizica vrea să explice mișcarea, ea va trebui să cerceteze ființele a căror schimbare intimă este cu adevărat cauza mișcării lor” (Bachelard 1997, 263). Toată poezia lui Eugen Dorcescu își asumă o metafizică a mișcării interioare, a cărei externalizare simbolică atinge

¹ În vol. *Drumul spre Tenerife*, autorul își asumă deplina libertate de expresie prin suspendarea punctuației și a unor reguli ortografice precum utilizarea majusculei care apare numai cu referință la divinitate.

² „Ca temă, călătoria propune un mod de cunoaștere și redescoperire de sine. Pentru omul aflat în dilemă, plecarea în lume reprezintă soluția eliberării, prin puțința de a alege” (Ruști 2009, 93).

amplitudinea zborului („Să ne desprindem, deci, / tu – gând, eu – gând, / și-așa ne vom uni din nou, / zburând, / și liberi, / și eterni, / și jubilând, / ca flacăra zvâcnită din / cenușă” – *Nirvana*). Substanța eului liric călător („Și tăcerea, în jur, crește, / cum crește noaptea în jurul *călătorului* singur: din șoseaua pustie, / din pădure, din câmpie, din mare...” – *Negura lacului*), aflat mereu într-o călătorie cu o destinație inexprimabilă, dar ușor de intuit („«Întreaga viață numai aici / mi-a fost gândul. Însă am și ajuns?»... / Iată-le: febrilitatea, emoția, / negura / ultimului semnal, / ale ultimei borne...” – *Poemele Bătrânului*, 9), induce prezența și frecvența a numeroase verbe de mișcare: *a călători*, *a cobori*, *a înainta*, *a străbate*, *a urca*, *a veni* etc. Verbul *a călători*, de pildă, apare la modul gerunziu (*călătorind*: „Din noapte smuls, dorind, iubind, / Te-aștept, te caut, te colind, / *Călătorind, călătorind...*” – *Epistolă I*) sau la imperfectul indicativului (*călătoream*: „*Călătoream*, îmi zâmbeai, îți smulgeai, pe furis, / din colțul gurii, algele sumbre” – *Epistolă III*), pentru a sugera desfășurarea permanentă a acțiunii, neostoita implicare a subiectului liric într-o călătorie la mai multe nivele, convergente, datorită finalității unice.

În acest context, nu exagerăm afirmând că „drumul spre Tenerife” reunește, emblematic, toate drumurile operei lui Eugen Dorcescu: *drumul de talc* („Și-n depărtarea lui, spre care calc / (Pavaj de vis sub lună, *drum de talc*), / tresari. Tablou-ntreg îl reînvii, / reaprinzând lunarele-ți făclii” – *Thanatica oglindă*, 10); *drumul alb, șerpuit* („Și, deodată, întreg universu-i / un drum. / *Un drum alb, șerpuit*, / între Râul de-atunci și / Râul de-acum” – *Omul de cenușă*, 15); *drumul de pământ* („Mă recunosc în mine însumi. Sunt / Cel ce purtase-o tulpure armură, / Cel ce ascultă-n dimineața pură / Copitele pe *drumul de pământ*” – *În codrii fără capăt*); *drumul greu și îngust* („Caut, zilnic, și jalnic, și trudnic, / *drumul greu și îngust*” – *Sfârșit de veac*, 3); *drumul pustiu, vag-șerpuitor* („a iubit drumul, da, / *drumul pustiu, vag-șerpuitor*, / ce semnifica orice, dar, / în primul rând, semnifica / viața și moartea...” – *Poemele Bătrânului*, 19); *drumul alb, de cenușă* („străbate un peisaj / neînchipuit de pustiu, / neînchipuit de frumos, / operă a incinerării universale, / străbate un peisaj peste care / noaptea coboară definitiv, / o singură flăcăruie, un rest / al incendiului cosmic, îi / luminează, / de foarte departe, / *drumul alb, / de cenușă*” – *Poemele Bătrânului*, 45) etc.

Nu în ultimul rând, deschiderea referențială a expresiei „drumul spre Tenerife” atinge și culturile aspirației spre libertate absolută, din componența căruia se recunoaște semnul *exodului*, cu conotații religioase. Estetica libertății excelează la intersecția (i)limitărilor (spațiale, temporale, metafizice și artistice)³: „și iată m-a năpădit o / liniște mare / și o mare încredere și / o deplină / încredințare / când m-am desprins din / acronie / când am eliberat timpul / și spațiul / *drumul spre Tenerife* / se profila / tandru dur chemător / suprasensibil / din zare în zare / am reluat așadar / calea agoniei calea / exodului / purtând pe umeri / vechea mea traistă / putrezită de / ploi / incinerată de / soare / vechea mea traistă de / drumeție / plină cu frunze din pomul / vieții / plină cu viață / plină cu moarte / plină cu ierburi / amare” (p. 46).

³ „Un loc puternic marcat al drumului în mitologia și simbolistica populară este *răscrucea*...” (Evseev 1994, 55); „... De răscruce... e legat motivul alegerii sorții și a căii juste a vieții” (Evseev 1999, 147).

2. Natura călătoriei spre Tenerife

„Drumul spre Tenerife” se prezintă mai întâi drept o călătorie semiostilistică, cu o evidentă bază biografică, dovedită atât de elemente paratextuale: fotografia poetului la Tenerife de pe coperta a IV-a (Eugen Dorcescu, în *Puerto de la Cruz*, iunie 2008), fotografia de pe coperta I, reprezentând un peisaj din Tenerife, realizată de fiica poetului, Dana (*drago, dracaena draco*, în *Icod de los vinos*), cât și de indicarea locurilor în care s-a scris volumul: München – Puerto de la Cruz – Schliersee – Timișoara, 2008.

3. Referențialitatea

Referentul-obiect intră parțial în procesul de semnificare, pentru a certifica existența unui *drum spre Tenerife*, parcurs, pe o anumită rută, deductibilă din reperatele indicate de către Poet. Dacă pentru cei mai mulți dintre noi acesta este un drum cu o destinație turistică, de obicei, de vacanță, pentru Eugen Dorcescu *drumul spre Tenerife* constituie o experiență existențială și artistică, întemeiată pe o impresionantă cultură spirituală. În aceste condiții, aria referențială a expresiei „drumul spre Tenerife” nu se poate restrânge la un singur referent, ci se amplifică prin cuprinderea de toposuri culturale și spirituale, de reacții sufletești memorabile, de efecte notabile asupra conștiinței artistice etc.

4. Traseul semiotic

În abordarea „drumului spre Tenerife”, vom urmări un traseu onomasiologic – dinspre proiecțiile semantice, care, în coerența lor, ar forma ceea ce Tz. Todorov (1983) ar fi numit *simbolizatul Tenerife*, amânat până în momentul accesării destinației-referent, adică a ceea ce Ch. S. Peirce (1990) ar fi considerat a fi *obiectul* din universul discursului, cu ajutorul căruia se instituie triada simbolică: *representamen – interpret – obiect*. După cum declară eul liric, ca *interpret autorizat* al *drumului spre Tenerife*, acest simbol premerge plecării spre Tenerife, el se înfiripă încă de dinainte ca Poetul, antrenat într-un proiect cultural, să realizeze eventualitatea unui itinerariu de asemenea proporții și cu asemenea consecințe pentru destinul⁴ său uman și artistic: „călătoria spre tenerife / a început când nimeni / absolut nimeni nu / bănuia că drumul se și / desenează în negura serii / în negura sufletului / eu bănuiam desigur cel mai / puțin sau la fel de puțin / precum oricare altul / precum oricare dintre cei / prezenți în / librăria crepusculară / unde noi / eroii acestei întâmplări / viitoare / am citit am conversat / în română în spaniolă / în franceză / drumul spre tenerife se contura / între timp își / desenase vag primele serpentine de / aer de ceață / dar nimeni nici eu nu le-a luat în seamă” (p. 8).

Precum semnificatul și semnificantul din structura semnului lingvistic descris de Ferdinand de Saussure (1998), simbolizatul și simbolizantul sunt entități de natură psihică în structura simbolului, dobândindu-și, deci, independența față de referent – în accepțiunea de obiect concret din universul referențial. Discursul liric consacrat

⁴ V. „... călătoria sugerează destinul omului... derulat implacabil dinspre viață spre moarte. Parcurgerea unui drum imită ritualic sensul existenței” (Ruști 2008, 93); „Drumul e asociat cunoașterii, inițierii, transformării, destinului” (Evseev 1999, 147).

drumului spre Tenerife reflectă impactul psihologic al datelor unei călătorii fizice și metafizice, întreprinse de un artist-cărturar, dinspre abstract spre concret, dinspre imaginar spre real, dinspre sinele actual spre sinele ancestral, și invers, cu intuiția unei prefaceri fundamentale: „drumul abstract redevenise concret / dar de o concretitudine secundă / drumul concretitudinii secunde și-a / construit imediat realitatea ambianța și / umanitatea secundă / absorbindu-le absorbindu-ne / dinspre noi cei ce suntem înspre noi cei / ce devenim călătorind” (p. 9).

5. Dimensiuni artistice ale *drumului spre Tenerife*

Mimesisul, limitat la posibilitățile de expresie lingvistică și imagistică („la orizont călimara / ascuțită / a insulei / oceanul / nesfârșit / manuscris / papirus lichid / scris cu alb pe / albastru”, p. 7; „stau pe țărm / pe plaja neagră / înecată în flori / în palmieri și / în valuri / stau pe playa jărdin / în timp ce soarele / lunecă-n vid / decapitat răvășit / stau și simt cum / vântul din larg mă / prinde în laț / mă sugrumă / mă risipește-n negre nisipuri”, p. 91-92 etc.), este, în aceste condiții, depășit, cel puțin din punct de vedere cantitativ, de *poiesis* (v. frecvența sintagmei „drumul spre Tenerife” – ca element de autopropulsare și de coeziune discursivă – p. 8, 12, 13, 21, 26, 29, 30, 33, 37, 38, 39, 46, 47, 49, 50, 58, 60, 67, 70, 71, 74, 77, 81, 83, 87, 90; precum și leit-motivul unei autointerogații, într-un limbaj metatextual, referitor la selecția optimă a semnificantului corespunzător semnificatului deja cristalizat în mintea creatorului: „drumul / am numit așa totul / nimicul / să numesc așa totul?”, p. 20; „mă întreb iarăși / să numesc așa / totul?”, p. 57; „cetatea de-azur a / drumului tău / pe care / l-ai numit / de ce oare? / de ce? / drumul spre Tenerife”, p. 90; „... n-a mai / rămas din tot ce / a fost decât drumul / iarăși mă întreb / să numesc așa totul?”, p. 96) și de *catharsis* – de impactul emoțional al revărsării sentimentelor în poezie („palmierii se / subțiază în / briză visează / nenumăratele flori *bouganvillea* / dau frumuseții / intensități ce nu / se pot cu niciun chip / îndura / încât ființa / primind crunt și în plin / lancea / sublimului se / pierde se sfâșie-n sine / se rupe de / sine se regăsește-n esențe”, p. 93: „Tenerife / pumnul lui Dumnezeu / strângând laolaltă / ținând împreună / infernul și / paradisul”, p. 99-100; „drum de întoarcere? / nu există drum / de întoarcere / din Tenerife”, p. 100)⁵.

6. Semnificații simbolice ale *drumului spre Tenerife*

Descrierea structurală a pletorei simbolice a *drumului spre Tenerife* evidențiază, pe de o parte, coerența ce rezultă din compatibilizarea semelor, din asocierile impredictibile, dar logice, din raporturile de contiguitate și de incluziune dintre elementele construcției poetice și, mai ales, din secvențele visului de călătorie; pe de altă parte, această pletoră simbolică subliniază caracterul subordonat al tuturor structurilor semice față de sensul global al unui simbol spiritual, deci inepuizabil.

Sfera referențială a *drumului spre Tenerife* surmontează datele unui traseu geografic. Totuși, este important că semnul poetic ancorează în real. Aspectele recognoscibile ale insulei Tenerife devin elemente ale unui peisaj liric comunicabil, comportând și corelate simbolice („în paradis / în amurg / pe țărm lângă oceanul /

⁵ *Mimesis*-ul, *poiesis*-ul și *catharsis*-ul sunt concepte operaționale comune în teoria literară, semiotica și hermeneutica textului, preluate din *Poetica* lui Aristotel. Le-am utilizat cu sensurile lor originare.

ce-amestecă și macerează / în trupu-i lichid / sare și / soare / din venele astrului / curg / și coboară-n / adânc / dâre de sânge / șerpuitoare”, p. 90-91), care transferă contemplația din contingent în spațiul culturii. De aceea, nu descumpănește informația despre ratarea destinației, faptul că eul liric are impresia de a fi trecut „dincolo de” referentul fizic al expresiei „drumul spre Tenerife” („fără să știm / cum unde și când / drumul s-a terminat... / am ajuns și-am / trecut / dincolo de / tenerife”, p. 97).

Cu toată „frumusețea insuportabilă, indicibilă” a tabloului natural, potențialul semnificativ al exoticei insule Tenerife este întrecut exponențial de tot ceea ce generează reveria „drumului spre Tenerife”. Înainte de efectuarea „drumului spre Tenerife”, dar și după încheierea acestei călătorii simbolice, lirice, estetice etc., se înfiripă un veritabil simbol arhetipal al acestui parcurs, care, departe de a fi un singur drum, reperabil în biografia Poetului, devine un *hiperonim* pentru numeroase tipuri de drumuri, ele înseși simbolice. Dintre acestea, aleatoriu, menționăm:

- **drumul ca semn providențial:** „prostia ultimă / cea mai de sus cea mai de jos / în materie de / poezie de artă e / să afirmi și să crezi că poezia / și arta sunt gratuite / drumul creștea / a prins glas și / de la celălalt capăt al lui / chiar din tenerife...” (p. 9);

- **drumul ca realizare a călătoriei:** „drumul necruțător / el întruparea cosmică a ideii / de călătorie de voiaj el / întruparea ideii de / undeva sau / mai curând de / niciunde / se satură cu sângele soarelui / cu limfa lui le absoarbe / se umple lăuntric de soare / poartă substanța solară prin / întregul său trup ireal” (p. 15);

- **drumul ca enigmă:** „drumul spre Tenerife / este enigma este parabola / zilelor tale din / urmă / a vremii tale / din urmă în / toată întinderea ei / câtă întindere how / long?” (p. 50);

- **drumul spre sine, spre propria insularitate:** „singur în salonul / cenușiu încă / de pulberea incineratorie a / dimineții / prima cafea tare în solitudinea / drumului ce izvora tot mai / clar / spre marea insulă iluminată / spre unica insulă iluminată / spre insula mereu căutată / niciodată găsită / cum se spune-n române / spre insula topos existențial / topos romantic / topos livresc / himeric topos / u-topic topos / spre insula / spre insularitatea / insondabilă ca / un ochi rotitor rătăcitor / de fântână / spre insularitatea / **la isla** / din mine însumi” (p. 12);

- **drumul ca iluzie a Paradisului pierdut:** „smuls din propria-mi / bătrânețe sinistră / neretărind nimic / nemaivisând nimic / eu însumi pornit pe / drumul spre tenerife / drumul alb și singur și / iluminat ca o cărare a / lunii pe mare / și eu pe linia lui / pe linia drumului / aidoma primului om aidoma / omului primordial / căutând în sens invers / paradisul / căutând edenul / în locul unde / edenul își revelează / amețitor de intens / prezența absentă” (p. 13-14);

- **drumul ireversibil, ca element mitic, component al mitului imposibilei întoarceri:** „puntea ce prelungește cărarea dintre / mine ajuns pe un țarm / și trecutul / al meu desigur fiindcă / trecutul și viitorul sunt strict / personalizate / dintre mine ins finit / perisabil / și trecutul infinit neguros / rămas în urmă pe țarmul / celălalt / pe țarmul pierdut / uitat și viu și / tragic și corosiv / unde am fost și / nu voi mai fi / niciodată” (p. 16); „nu există drum / de întoarcere / din Tenerife” (p. 100);

- **drumul ca vis** („drumul vis fericit / prezent în subconștient în / memorie”, p. 38), **ca reverie cosmică:** „drumul spre tenerife / drumul / spre acest vis al / soarelui și al oceanului / spre această nesfârșită reverie / a soarelui și a oceanului” (p. 26);

- **drumul ca unitate a contrariilor:** „drumul spre ceea ce numeam / real ireal / convențional nonconvențional / probabil / improbabil oniric / difuz bisolar bilunar / asemantificat suprasemantificat” (p. 34);

- **drumul ca *axis mundi*:** „drumul / axul de astăzi / al lumii” (p. 38);

- **drumul ca experiență religioasă cardinală:** „drumul spre emaus / drumul spre damasc / drumul spre tenerife” (p. 39);

- **drumul drept „cale regală”:** „drumuri și drumuri / construind / în spațiul neantului / structura / eșafodajul de rezistență / substanța / marelui drum / așa cum îl văd și-l percep și-l / pricep eu acum / ale drumului pe care / l-am numit / cât de vizionar / mi-a fost cu putință / drumul spre Tenerife” (p. 44);

- **drumul ca revenire la o matcă simbolică:** „tot ce știi și tu / foarte bine / e că noi / am pierdut cu / toții ceva ori / am fost undeva / și n-am uitat / ce-am avut / și n-am uitat că / am fost în / locul acela, / am uitat doar / unde se află / ceea ce am / pierdut / de aceea ne / găsim mereu în / exod / de aceea batem / drumuri și / drumuri / de aceea străbatem / acum / drumul spre Tenerife” (p. 77), **la Paradis:** „un glas venit de / acolo mi-a spus / într-o noapte / târziu / că drumul spre / Tenerife / e începutul drumului / de-ntoarcere / în paradis / așa mi-a spus El / béni soit-II” (p. 63), **ba chiar ca întoarcere în „marele tot”, în primordial:** „acesta e adevăratul drum / îmi șoptesc / libertatea supremă / întoarcerea în marele / tot” (p. 41);

- **drumul ca element de activare a conștiinței:** „fiindcă drumul / nu e ceea ce noi înțelegem / prin drum / drumul este atât de / cuprinzător de / prezent încât copleşește / conștiința / iar noi vom afla ce este / el cu adevărat / abia atunci / când nu va mai / trebui să-l străbatem” (p. 62);

- **drumul ca revelație:** („Tenerife / pumnul lui Dumnezeu / strângând laolaltă / ținând împreună / infernul și / paradisul”, p. 99-100) etc. Pentru aceasta pledează și imaginea unui drum duhovnicesc, în trepte, determinat de vectorul ascensional al spiritualizării: „de fapt acesta e / drumul / de la trup către / suflet / de la suflet spre / duh / și de la duh / către Duhul” (p. 22).

7. Drumul spre Tenerife și calea

Drumul și *calea* par a fi sinonime parțiale în viziunea lui Eugen Dorcescu, atent la demarcarea conceptelor: „drumul e calea concretă / pe care înaintez / iar calea e drumul / abstract / ce-mi luminează / calea” (p. 29); „drumul luminează / însă din sine / pare o cale lactee” (p. 84). Aceasta este una dintre diferențele semantice dintre cele două lexeme: *drumul* admite și o călătorie concretă, spre o destinație terestră, pe când *calea* este exclusiv spirituală, fiind parcursă „clipă de clipă”, în mod abstract. Orice opoziție între *drum* și *cale* se anulează însă prin iluminare (atât contradicția concret-abstract, cât și disocierea drum fizic-cale metafizică). În spirit, toate diferențele se diminuează până la anulare. *Drumul* și *calea* au aceeași țintă spirituală în poezia lui Eugen Dorcescu, în care insula Tenerife premerge Nirvanei. Altfel spus, în proiectul existențial-estetic în care se angajează Poetul, „drumul spre Tenerife” marchează simbolic ultima etapă în calea sa spre Nirvana.

8. Concluzii

„Drumul spre Tenerife” este, în opera dorcesciană, un arhetip al drumului spiritual, desfășurat într-un singur sens, în conștiința ființei lirice. Este un concept integrator, cu o referință amplă, care se pretează la o abordare semiotică.

Spre deosebire de emirul lui Macedonski, ce moare în drumul său spre Mekka, eul liric dorcescian ajunge la destinația sa spirituală, ia act de referentul concret și se cutremură în fața uriașei forțe revelatorii a locului („Tenerife / pumnul lui Dumnezeu / strângând laolaltă / ținând împreună / infernul și / paradisul”, p. 99-100). Cunoașterea de sine se desăvârșește prin impactul covârșitor al epifaniei: „... omul nu-și poate înțelege și cunoaște propria ființă decât dacă o poate face să fie vizibilă în imaginea zeilor săi” (Cassirer 2008, 288).

Revelația anulează posibilitatea revenirii în cazul „drumului spre Tenerife” („nu există drum / de întoarcere / din Tenerife”, p. 100)⁶. Semnificația acestuia este asimilată de conștiință.

Insistând asupra valențelor spirituale ale *drumului spre Tenerife* și apropiindu-l subtil de *calea* interferentă, iar, în final, coincidentă, Poetul se autoportretează drept călător perpetuu în lumea de necuprins, dar imposibil de negat, nu doar în plan artistic, ci și existențial, a unui Dumnezeu – Creator, atotputernic, ubicuu și revelat.

Referințe bibliografice

- Bachelard, Gaston. 1997. *Aerul și visele*, trad. de Irina Mavrodin, București, Ed. Univers.
- Cassirer, Ernst. 2008. *Filosofia formelor simbolice*, vol. II, *Gândirea mitică*, trad. din lb. germană de Adriana Cînta, Pitești, Ed. Paralela 45.
- Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain. 1994. *Dicționar de simboluri*, București, Ed. Artemis.
- Evseev, Ivan. 1994. *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Ed. Amarcord.
- Evseev, Ivan. 1999. *Enciclopedia semnelor și simbolurilor culturale*, Timișoara, Ed. Amarcord.
- Peirce, Charles S. 1990. *Semnificație și acțiune*, Prefață de Andrei Marga, selec. textelor, traducere din lb. engleză de Delia Marga, București, Ed. Humanitas.
- Ruști, Doina. 2009. *Dicționar de teme și simboluri din literatura română*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Iași, Ed. Polirom.
- Saussure, Ferdinand de. 1998. *Curs de lingvistică generală*, Ed. critică de Tullio de Mauro, trad. și cuv. înainte de Irina Izverna Tarabac, Iași, Ed. Polirom.
- Todorov, Tzvetan. 1983. *Teorii ale simbolului*, București, Ed. Univers.

Izvoare literare

- Dorcescu, Eugen. 2015. *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, ediție critică de Mirela-Ioana Borchin, Timișoara, Ed. Eurostampa.
- Dorcescu, Eugen. 2009. *Drumul spre Tenerife*, Timișoara, Ed. Mirton.
- Dorcescu, Eugen. 2017. *Sub cerul Genezei*, Timișoara, Ed. Mirton.

⁶ Parcurș în zbor, „drumul spre Tenerife” se înfățișează drept „cale regală”, fără ocolișuri, fără abateri; se raliază la simbolistica acestei căi, al cărei unic țel este „cognitio Dei experimentalis”. „Datorită lui Origene și lui Cassian, acest termen [*via regia*] se va încetățeni în Evul Mediu până în secolul al XII-lea; se va aplica vieții monahale văzută ca o viață contemplativă pusă numai în slujba lui Dumnezeu” (Chevalier și Gheerbrant 1994, II, 237).